

**A HÁTTÉR TÁRSASÁG A MELEGEKÉRT VÉLEMÉNYE AZ
EGYES MIGRÁCIÓS TÁRGYÚ TÖRVÉNYEK
JOGHARMONIZÁCIÓS CÉLÚ MÓDOSÍTÁSÁRÓL SZÓLÓ
T/1320. SZÁMÚ TÖRVÉNYJAVASLAT KAPCSÁN**

2010. október 14.

A Háttér Társaság a Melegekért áttekintette az egyes migrációs tárgyú törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló törvényjavaslatot. Üdvözljük, hogy a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek esetében a jogszabály külön is nevesítene az élettársi kapcsolatot mint a családtagi státuszt megalapozó kapcsolatot; hiányoljuk viszont ezen elv kiterjesztését a harmadik országbeli állampolgárokra, valamint a menedékkérőkre. A javaslat ugyanakkor figyelmen kívül hagyja az üldöztetésnek gyakran kitett transzneműek szempontjait, és a bejegyzett élettársakra vonatkozóan következetlen, jogértelmezési bizonytalansághoz vezető szövegjavaslatot tartalmaz.

A Háttér Társaság javasolja, hogy:

- **a menedékjogról szóló törvény nevesítse a nemi identitás szerinti üldöztetést;**
- **az idegenrendészeti törvények „családtag” fogalma a házastárs és a bejegyzett élettárs mellett az élettársra is vonatkozzanak;**
- **a bejegyzett élettársi kapcsolat intézményét az idegenrendészeti törvényeken következetesen vezessék át.**

A NEMI IDENTITÁS SZERINTI ÜLDÖZTETÉS

A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a transzneműek és transzszexuálisok¹ rendkívül gyakran válnak szisztematikus állami üldöztetés áldozatává a világ különböző országaiban. Számos országban a törvények súlyosan büntetik a biológiai nemtől eltérő nemi identitás kifejezését, egyes országokban halálbüntetéssel. Az országok többsége nem teszi lehetővé a transzneműek számára, hogy választott nemük szerint éljenek, vagy a nemváltás elé szinte teljesíthetetlen bürokratikus akadályokat gördítenek. A nemváltásnak sok országban feltétele a kötelező orvosi beavatkozásokban (pl. sterilizáció, nemi átalakító műtétek) való részvétel, amely az Európa Tanács Emberi Jogi Biztosa szerint az emberi jogok súlyos megsértése.² A transzneműek

¹ A *transzneműek* olyan személyek, akiknek viselkedése és preferenciái eltérnek attól, amit a biológiai nemük alapján a társadalom tőlük elvárna. A transznemű érezheti magát ellenkező neműnek (transzszexuális), mindkét neműnek egyszerre, de olyasvalakinek is, akit nem lehet a férfi-nő fogalmakkal leírni ("harmadik nem"). A *transzszexuálisok* olyan személyek, akik biológiai adottságaikkal ellentétes nemüként határozzák meg magukat ("férfi testbe született nő" vagy fordítva). A transzszexuálisok jelentős része testüket átalakító orvosi beavatkozásoknak (hormonterápia, nemi átalakító műtétek) vetik alá magukat.

² Council of Europe Commissioner for Human Rights: *Human Rights and Gender Identity*. 2009. július 29. (CommDH/IssuePaper(2009)2)
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1476365>

gyakran válnak erőszakos támadások áldozatává, nem ritkán állami szervek, különösen a rendőrség által. A világ legtöbb országában a transzneműeket ért támadások, hátrányos megkülönböztetés esetén az állami szervek nem járnak el megfelelően, korlátozva transznemű személyek jogorvoslathoz fűződő jogát.

Mindezek ellenére a menedékjogról szóló törvény a szexuális irányultsággal (homo-, illetve biszexuálisok) szemben³ nem nevesíti a nemi identitás szerinti üldöztetést. A jogszabály szövege tartalmazza ugyan a „nemi hovatartozáson” alapuló üldöztetést is, nem egyértelmű azonban, hogy ez alatt a jogalkotó a nem vagy a nemi identitás fogalmát értette. A jogszabály indoklása erre semmilyen utalást nem tesz, a hivatalos angol nyelvű fordítás viszont a „sexual orientation or persuasion” fordulatot használja, ami arra utal, hogy a kategória tartalma a jogalkalmazó számára sem egyértelmű.

Az Európai Közösségek Bírósága több határozatában (P. kontra S & Cornwall County Council (1996); Richards kontra Secretary of State for Work and Pension (2006)) is kimondta, hogy a nemüket megváltoztató személyek hátrányos megkülönböztetése nem szerinti hátrányos megkülönböztetésnek minősül. Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének homofóbiával foglalkozó jelentése⁴ egyértelművé teszi, hogy a transzszexuálisok is olyan jól megkülönböztethető társadalmi csoportot alkotnak, amelyre kiterjed az 2004/83/EK irányelv hatálya. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának iránymutatása⁵ szerint a transznemű személyek is olyan társadalmi csoportot alkotnak, amelyre vonatkozik az ENSZ menekültügyi egyezménye.

A transzneműeket érő diszkrimináció és üldöztetés megnevezésére különböző modellek terjedtek el: vannak országok, ahol a nem szerinti diszkrimináció alá sorolják be, van ahol a szexuális irányultság szerinti diszkrimináció alá, és végül vannak olyan országok, ahol külön is nevesítik.⁶ Magyarország ez utóbbi kategóriába tartozik: az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 8. § n) pontja a nem és a szexuális irányultság mellett külön is nevesíti a nemi identitás szerinti hátrányos megkülönböztetés tilalmát.

Véleményünk szerint a transzneműek által elszenvedett üldöztetés elterjedtsége, az erre alapozott kérelmek növekvő száma, valamint a jogszabályok egyértelműségére vonatkozó követelmény indokolja, hogy a menedékjogról szóló törvény a transzneműek által elszenvedett üldöztetést is nevesítse. A magyar jogszabályok közti koherencia érvényre juttatása érdekében javasoljuk, hogy ebben esetben is az egyenlő bánásmód törvényben használt megoldás kerüljön alkalmazásra, és a menedékjogról szóló törvény 64. § (3) bekezdése egészüljön ki a „nemi identitás” kategóriájára történő utalással.

AZ ÉLETTÁRSÁK CSALÁDTAGKÉNT TÖRTÉNŐ ELISMERÉSE

Az elmúlt évek során egyre több állam döntött úgy, hogy az idegenrendészeti szabályok területén a házasság mellett az együttélésen alapuló családi kapcsolatokat (élettársi kapcsolat) is elismerik családtagi státuszt megalapozó kapcsolatként. E módosítások mögött az a megfontolás áll, hogy a

³ 2007. évi LXXX. törvény 64. § 3. bekezdés

⁴ EU Fundamental Rights Agency: *Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation in the EU Member States. Part I – Legal Analysis*, 2008. 16. o.
http://fra.europa.eu/fraWebsite/material/pub/comparativestudy/FRA_hdgso_part1_en.pdf

⁵ UN High Commissioner for Refugees, *UNHCR Guidance Note on Refugee Claims Relating to Sexual Orientation and Gender Identity*, 2008. november 21. 32. bekezdés
<http://www.unhcr.org/refworld/docid/48abd5660.html>

⁶ Bővebben: ILGA-Europe: *Transgender people and the Gender Recast Directive - Implementation Guidelines* (December 2009)
http://www.ilga-europe.org/home/publications/reports_and_other_materials/transgender_people_and_the_gender_recast_directive_implementation_guidelines_december_2009

nem házasságon/állami nyilvántartáson alapuló családi kapcsolatok elterjedtsége egyre nagyobb, amelyre az idegenrendészeti szabályoknak is tekintettel kell lenniük. A családi kapcsolatok védelmének alapelve csak akkor juttatható érvényre, ha az együttélés jogi formájára való tekintet nélkül az állam valamennyi családi kapcsolatot védelmezi. Az Európai Emberi Jogi Bíróság legújabb joggyakorlata alapján az 8. cikkben garantált családi élet védelme nem csak a házasságon alapuló párkapcsolatra terjed ki (ld. Al-Nashif kontra Bulgária (2002), Emonet kontra Svájc (2007), Schalk & Kopf kontra Ausztria (2009)).

Különösen problémás a családi kapcsolatok elismerésének állami nyilvántartáshoz kötése az anyaországukban üldöztetésnek kitett személyek esetén: a vallási, etnikai vagy más szempontok alapján állami üldöztetésnek kitett személyek saját biztonságuk érdekében gyakran kerülnek az állami hatóságokkal való kapcsolatot, így pl. tartózkodnak párkapcsolatuk hivatalossá tételétől. Az állami nyilvántartásba-vételre alapuló párkapcsolati forma elvárása az ő esetükben különösen nem indokolható.

Hasonlóan aránytalanul szigorú ez az elvárás az azonos nemű párok vonatkozásában: bár a bejegyzett élettársi kapcsolat bevezetése formális értelemben megteremtette az azonos nemű párok jogegyenlőségét az idegenrendészeti területen, továbbra is problémát jelent, hogy a világ számos országában az azonos nemű párok házasságot nem köthetnek, és nem létezik a bejegyzett élettársi kapcsolat intézménye sem, így az ezekből az országokból Magyarországra érkező külföldiek beutazása és tartózkodása elé a hatályos jogszabályok is akadályokat gördítenek. Mint ahogy azt az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének homofóbiával foglalkozó jelentése⁷ megállapítja, az azonos nemű élettársak családtagként történő elismerésének hiánya – tekintettel az azonos neműek közti államilag nyilvántartott együttélését lehetővé tevő jogszabályok a világ legtöbb országában tapasztalt hiányára – még abban az esetben is problémákhoz vezet, ha a fogadó ország az azonos neműek közti házasságot/bejegyzett élettársi kapcsolatot elismeri.

Az Európai Unió kötelező érvényű irányelvei is a *de facto* élettársi kapcsolatok elismerésének irányába mutatnak. A 2004/38/EK irányelv 3. cikkének 2. bekezdése egyértelműen előírja a tagállamok számára, hogy könnyítsék meg az uniós polgár olyan élettársának beutazását és tartózkodását, akivel az uniós polgár tartós, megfelelően igazolt kapcsolatot tart fenn. A 2003/86/EK irányelv 4. cikk 3. bekezdése kifejezetten lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy családtagként ismerjék el a családdegyesítő megfelelően igazolt, állandó, hosszantartó kapcsolatban élő élettársát. A 2004/83/EK irányelv 2. cikk h) pontja előírja a tagállamok számára, hogy a menekült, illetve a kiegészítő védelemben részesített személy nőtlen/hajadon élettársát a házastárshoz hasonlóan családtagként ismerjék el, ha az idegenrendészeti jogszabályaik vagy gyakorlatuk az élettársakat a házaspárokhoz hasonló módon kezeli.

Mindezek ellenére a hatályos magyar jogszabályok csak a házastársak és bejegyzett élettársak, illetve a magyar vagy EGT-állampolgár élettársa esetén teszik lehetővé a családtagként történő elismerést a beutazási, tartózkodási, letelepedési és menekültügyi eljárások során. További probléma, hogy a házastárstól és bejegyzett élettárstól eltérően az élettárs családtagi státusza nem automatikus, hanem az eljáró hatóság mérlegelésére van bízva: míg a házastárs az elismerésre „jogosult” (6. § (2) bekezdés), az élettárs esetében azt a Hivatal csak „engedélyezheti” (8. §).

Mindezek alapján javasoljuk, hogy a menedéjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény és a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény „családtag”

⁷ EU Fundamental Rights Agency: *Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation in the EU Member States. Part I – Legal Analysis*, 2008. 16, 18. o.
http://fra.europa.eu/fraWebsite/material/pub/comparativestudy/FRA_hdgso_part1_en.pdf

fogalma a házastárs és a bejegyzett élettárs mellett az élettársra is terjedjen ki. A szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvényben szűnjön meg az eljáró hatóság élettársak esetében gyakorolható diszkrecionális joga, és csak abban az esetben utasíthatja el a hatóság az élettárs családtagként történő elismerését, ha az élettársi kapcsolat fennállása nem bizonyítható.

A BEJEGYZETT ÉLETTÁRSI KAPCSOLAT ÁTVEZETÉSE

A 2009. évi XXIX. törvény bejegyzett élettársi kapcsolatként új, a házassághoz hasonló családjogi intézményt vezetett be az azonos nemű párok számára. A törvény az ún. „sommás utaló szabály” kodifikációs technikáját használja, tehát a bejegyzett élettársi kapcsolathoz kapcsolódó jogkövetkezményeket nem az egyes jogszabályok módosításával biztosította, hanem a házasság jogkövetkezményeinek a bejegyzett élettársi kapcsolatra való alkalmazásának általános alapelvét mondja ki (2009. évi XXIX. törvény 3. §). Így tehát valamennyi olyan jogszabályi rendelkezés (így az idegenrendészeti jogszabályok rendelkezései is), amely a házastársat említi, vonatkozik a bejegyzett élettársakra is, anélkül, hogy ezt a jogszabály szövegében külön említeni kellene. Mint ahogy az a törvény indoklásából kiderül, e kodifikációs megoldás mögött az a megfontolás húzódtott, hogy az utaló szabály révén a teljes jogrendszerben koherenciát teremtve szerezzenek érvényt az azonos nemű párok jogegyenlőségének, elkerülve ezzel, hogy jogalkotói hiba vagy figyelmetlenség miatt a bejegyzett élettársakat hátrány érje.

A sommás utaló szabály mellett azonban néhány jogszabályban a jogalkotó a bejegyzett élettársi kapcsolat intézményét külön is nevesítette. Mint arra az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumnak 2008. novemberben, 2009. májusban és 2009. júniusban elküldött véleményünkben felhívtuk a figyelmet, a jogbiztonság szempontjából kiemelt jelentőségű, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolat intézménye egységes formában, jól átgondolt szempontok szerint jelenjen meg a különböző jogszabályok rendelkezéseiben. Különösen problémásak azok a módosító jellegű törvények, amelyek úgy módosítanak más törvényeket, hogy az éppen aktuálisan módosított paragrafusokba beemelik a bejegyzett élettársi kapcsolat intézményét, érintetlenül hagyják viszont a törvény további paragrafusait.

Erre példa a törvénytervezet 119. §-a, amely a menedékjogról szóló törvény 87. §-ában megjelentené a bejegyzett élettársi kapcsolatot, úgy, hogy a törvény házasságra vonatkozó másik rendelkezésében a bejegyzett élettársi kapcsolat nem jelenik meg. Bár a sommás utaló szabály miatt a bejegyzett élettársak jogai így sem sérülnek, hiszen külön említés nélkül is vonatkoznak rájuk a házastársakra vonatkozó rendelkezések, a törvény szövegének inkoherenciája megtévesztheti a jogalkalmazókat, ezáltal jogbizonytalansághoz vezethet.

Mindezek alapján javasoljuk, hogy amennyiben a menedékjogról szóló törvényben a bejegyzett élettársi kapcsolat nevesítésére van szükség, akkor az a jogszabály valamennyi rendelkezésében (ld. 2. § ja) történjen meg.